

ФІЛОСОФІЯ

УДК 2-182.6:111.852:530.145:57.01

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v057.2025.1>

Н. І. Білокопитова

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-7260-0705>

кандидат філософських наук,

докторант кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи

Запорізького національного університету

ОНТОЛОГІЯ НЕВИДИМИХ ЗВ'ЯЗКІВ: ВІД СУФІЙСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ «СІЛЬСІЛА»
ДО КВАНТОВОЇ НЕЛОКАЛЬНОСТІ ТА МОРФОГЕНЕТИЧНИХ РЕЗОНАНСІВ

Постановка проблеми. Феномен невидимих зв'язків посідає центральне місце у багатьох традиціях як наукової так містичної думки. У суфізмі та ісламській філософії з Х–ХІІІ століть формується уявлення про *сільсілу* як духовний ланцюг передачі *барраки* та посвячення. Сільсіла вважається не лише історичною генеалогією, але й онтологічною віссю, що з'єднує майстрів у просторі позачасового резонансу.

У квантовій фізиці ХХ–ХХІ століття постає інший, але структурно подібний феномен, квантова заплутаність, яка демонструє нелокальні кореляції між частинками, що не можуть бути пояснені класичними механізмами передачі інформації [2; 6; 21; 27].

У біології та когнітивних науках Руперт Шелдрейк пропонує модель морфічних полів, що передбачають існування пам'яті виду, резонансу між подібними формами та впливу попередніх станів систем на наступні, без фізичних носіїв [17; 18; 19].

На перший погляд, ці три поля: містична традиція, фізика та альтернативна біологічно-когнітивна теорія не мають нічого спільного. Проте при глибшому аналізі виявляється їхня парадоксальна конвергенція: всі вони описують нелокальний тип зв'язку, в якому інформація, досвід або стан передається не через класичні канали, а через поле взаємної впізнаваності.

Метамодернізм, що виник як відповідь на розчарування в постмодерному іронічному розпаді метанаративів, пропонує не повернення до модерної впевненості, а “коливання” між полюсами віри й сумніву, раціональності та інтуїції. Його епістемологічна особливість це *здатність утримувати множинні режими пояснення світу без редукцій та компрометації їх автономності*.

У такому підході можливим стає концептуальне порівняння систем, що в іншій парадигмі вважалися несумірними: духовно-ініціативної

структури (суфійська сільсіла), фізичного феномену (квантова заплутаність) та біолого-філософської моделі формоутворення (морфогенез). Мова йде не про гібридизацію наук чи езотеризацію фізики, а про *аналітику структурних ізоморфізмів на рівні концептуальних моделей зв'язку, цілісності та емерджентності*.

Незважаючи на різні епістемологічні горизонти, усі ці підходи утверджують «онтологію зв'язковості», де взаємодії не обмежуються фізичною причинністю, а можуть здійснюватися через поля, смисли, резонанс і метафізичні структури. Метою цієї статті є аналітичне порівняння цих моделей і формування нової інтердисциплінарної метафізики невидимих зв'язків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика невидимих зв'язків, нелокальності та резонансної взаємодії обговорюється у низці галузей. Огляд сучасних досліджень засвідчує наявність трьох основних теоретичних напрямів, які формують інтелектуальне тло цього дослідження.

1. Дослідження суфійської традиції та структури *сільсіла*. Сучасне академічне суфієзнавство розглядає *сільсілу* не лише як історичний ланцюг учителів, а як форму духовної пам'яті та нелінійної передачі станів. Праця В. Читтіка [4] глибоко аналізує метафізичні механізми духовної трансмісії в школі Ібн 'Арабі, де поняття присутності (*hudūr*) та впливу (*faid*) розглядаються як форми резонансної взаємодії. Дж. Моджаддеді [12] досліджує біографічну традицію та функції сільсіли у формуванні суфійських орденів, підкреслюючи роль *барраки* як енерго-сислової категорії. Ці дослідження розкривають *сільсілу* як феномен, близький до концепцій мережевої онтології та духовної резонансності.

2. Квантова нелокальність у сучасній фізиці та філософії науки. Феномен нелокальної кореляції між квантовими системами став фундаментальним для сучасної фізики та інтерпретацій реальності. Д. Бом [3] запропонував концепцію імпліцит-

ного порядку, де всі частини Всесвіту поділяють фундаментальну приховану єдність. Б. Розенблюм і Ф. Куттнер [15] досліджують філософські наслідки заплутаності, зокрема її зв'язок зі структурами свідомості. Є. Цайзінгер, А. Аспект, Н. Гісін та інші фізики демонструють експериментальні підтвердження нелокальності, що стало основою для широкого теоретичного перегляду концепцій простору й причинності. Останні дослідження у квантовій інформації акцентують увагу на тому, що нелокальність це не виняток, а фундаментальна властивість реальності.

3. Теорія морфогенетичних полів та резонансної пам'яті. Руперт Шелдрейк [17; 18; 19] запропонував концепцію морфічного резонансу, яка пояснює: нелокальну передачу поведінкових і структурних патернів; формування колективної пам'яті; здатність систем повторювати форми без фізичного носія інформації. Хоча ця концепція залишається дискусійною, вона широко використовується в когнітивних, культурологічних і філософських дослідженнях як модель резонансної пов'язаності.

4. Міждисциплінарні підходи до реальності як мережевої структури. Проблематика невидимих зв'язків отримала подальший розвиток у філософських та соціальних теоріях: Ф. Варела, Е. Томпсон і Е. Рош [24] аналізують свідомість як процес вбудованості у структурно взаємопов'язаний світ. Г. Роза [14] пропонує концепцію «резонансу» як фундаментальної моделі взаємодії суб'єкта зі світом. М. Мерло-Понті [11] у феноменології тіла показує первинність зв'язку над об'єктністю. Ці підходи зближуються з містичними традиціями у трактуванні реальності як поля взаємної відкритості та взаємного впливу.

Аналіз останніх публікацій дозволяє виділити кілька ключових тенденцій: перехід від субстанційної до реляційної онтології. Підсилення інтересу до нелінійних, мережевих, резонансних структур реальності. Зростання міждисциплінарного діалогу між містицизмом, філософією науки та когнітивними дослідженнями. Переосмислення поняття «зв'язок» як базового принципу буття, а не вторинної властивості.

Метою дослідження є концептуалізація онтології невидимих зв'язків шляхом порівняльного аналізу трьох різнорівневих моделей пов'язаності – суфійської сільсіла, квантової нелокальності та морфогенетичного резонансу, з подальшим формуванням інтегральної теоретичної рамки, що описує реальність як резонансну, нелінійну та мережеву структуру.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі завдання:

1. Розкрити онтологічні засади суфійської концепції «сільсіла». Проаналізувати її функцію

як духовно-метафізичної мережі; визначити роль барраки як механізму нелокальної передачі стану.

2. Окреслити фундаментальні властивості квантової нелокальності; розглянути заплутаність як феномен кореляції без фізичного контакту; інтерпретувати нелокальність у контексті онтології стосунку.

3. Проаналізувати концепцію морфогенетичних полів Шелдрейка; дослідити принцип резонансу форм та нелокальної пам'яті; визначити її гомологічні риси щодо духовних і фізичних моделей.

4. Визначити структурні паралелі між трьома моделями пов'язаності; виокремити спільні онтологічні мотиви: резонанс, нелокальність, єдність системи; сформулювати порівняльну таблицю гомологічних характеристик.

5. Сформулювати інтегративну концепцію «поля резонансної пов'язаності»; описати базові принципи цієї моделі; показати її потенціал для гуманітарних наук, філософії та когнітивних студій.

6. Окреслити епістемологічні та методологічні наслідки; запропонувати нову рамку для інтерпретації духовних та наукових знань; визначити перспективи подальших досліджень у міждисциплінарному контексті.

Методологічна рамка дослідження має міждисциплінарний характер і поєднує підходи гуманітарних, філософських та природничих наук.

У роботі застосовано:

1. Порівняльно-герменевтичний аналіз для інтерпретації суфійської концепції сільсіла, її символічних структур та метафізичних уявлень про духовну передачу.

2. Філософсько-наукове моделювання для осмислення принципів квантової нелокальності та морфічного резонансу як онтологічних моделей зв'язковості.

3. Структурно-типологічний аналіз для виявлення гомологічних мотивів у різних теоріях: нелокальності, резонансної кореляції, мережевості буття.

4. Метод синтетичної концептуалізації для побудови інтегральної моделі «поля резонансної пов'язаності».

5. Епістемологічний аналіз для визначення меж та можливостей застосування духовних і наукових моделей у спільному теоретичному горизонті.

Такий підхід дозволяє поєднати якісні методи філософського дослідження з аналітичним прочитанням наукових концепцій.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сільсіла як духовна мережа: структура, смисли, метафізика. Термін «сільсіла» (з араб.

silsila), що означає «послідовність або ряд, утворений шляхом розташування взаємопов'язаних, пов'язаних речей послідовно або поруч; генеалогія, родовід; градація в межах класу за рангом і становищем», використовувалося в суфізмі для позначення списку, що містив імена шейхів суфійського ордену, які видавали один одному свої ліцензії. Документ, у якому були записані імена, що складали ланцюжок, називався сіліле-наме або сувій. Ці назви (сільсіле-наме) також давалися працям, які детально описували імена в ланцюжках, що належать до суфійського ордену або різних суфійських орденів. У суфізмі вважається, що ланцюги суфійських орденів розпочалися з пророка Мухаммеда. Деякі сунітські суфійські джерела пізньої епохи зазначають, що Пророк навчав зікру кожного з перших чотирьох халіфів, таким чином утворюючи чотири окремі суфійські ордени (за Харірізаде). Зазначається, що ланцюги, що продовжуються з Алі та Абу Бакра, з часом набули популярності. Ланцюг, що походить від Алі, називається Алевія, тоді як той, що походить від Абу Бакра, називається Сіддікія (Бакрія). Огляд суфійських орденів показує, що, за винятком ордену Ходжаган та Накшбандія, всі вони походять від Алі [22].

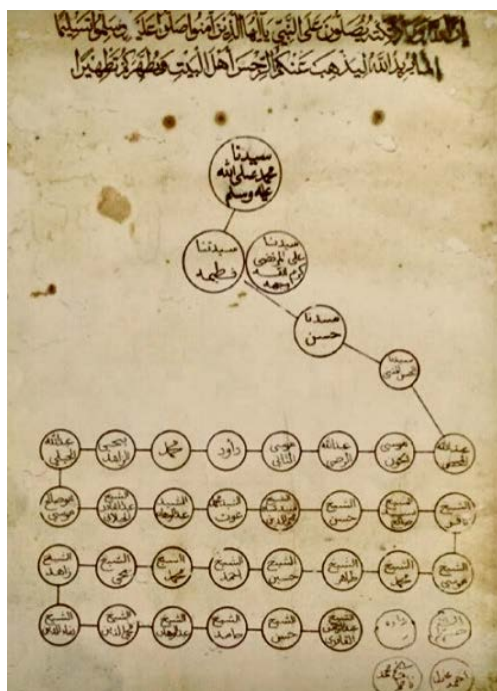

Рис. 1. Фрагмент облікового запису, генеалогічне дерево або родовід (шаджра) Султана уль-Авлія Мевляна Шейха Назіма аль-Хаккані, що простежує його до пророка Мухаммеда

Джерело: <https://imamulmul.org/patrilinal-descent-of-mawlana-grandshaykh-nazim-adil-al-qubrusi-from-ghawth-al-adham-shaykh-abd-al-qadir-al-jilani/>

Рис. 2. Османський сувій початку 17 століття *silsilename*

Джерело: <https://www.arthill.com.tr/urun/5395361/osmanli-17-yuzuil-basi-rulo-silsilen-me-17-yuzuil-basi-osmanli-sultan-iii-me>

Тож, термін *сільсіла* («ланцюг») позначає безперервність духовної передачі у суфізмі: від пророка Мухаммеда через послідовні покоління шейхів до сучасних послідовників. Однак його значення виходить далеко за межі історичної генеалогії. *Сільсіла* є:

- онтологією взаємопов'язаності, де духовний стан шейха резонує з внутрішнім станом учня;
- структурою нелінійної пам'яті, що передає не інформацію, а якість свідомості;
- мережею присутності, у якій духовні зв'язки не підпорядковані простору чи часу.

Баррака (*baraka* / البركة) одне з центральних понять суфізму, але його складність полягає в тому, що це не просто благословення, і не просто «енергія», а онтологічна якість буття, яка передається, поширюється та резонує у духовному просторі. *Баррака* це не символ і не метафора, а онтологічний процес, що створює поле присутності (*hudūr*); передається від учителя до учня через *сільсілу*; підтримує живість суфійської традиції; структурує духовний простір як мережу резонансних зв'язків. У багатьох суфійських текстах барраку описують як тонке «світло прояву» (*nūr at-tajallī*), яке пронизує буття.

В хадисах слово «баракат» стосується благословення, божественної доброти та благодійності, процвітання та щастя [23].

Феномен Баррака у суфізмі описує благодатний стан, що передається через контакт фізичний чи духовний. Баррака функціонує як:

- *енерго-інтенціональне поле*, яке не має локалізації;
- *містична форма нелокальності*, оскільки дія барраки може проявлятися на відстані;
- *форма «резонансу» духовних станів*, де учені входять у патерн святості та знання.

Таким чином *сілсіла* це не ланцюг, а *мережева структура резонансу свідомостей*.

Квантова нелокальність: фізичний вимір невидимих зв'язків. Квантова нелокальність це явище, за якого дві або більше квантові частинки залишаються взаємопов'язаними (корельованими) незалежно від відстані між ними.

Якщо виміряти стан однієї частинки, стан другої визначається миттєво, навіть якщо частинки розділені світловими роками. Такий тип кореляції називають квантовою заплутаністю (entanglement). Саме це і є сутність EPR-парадоксу Einstein, Podolsky & Rosen, (1935): Ейнштейн вважав, що така «миттєва дія на відстані» неможлива, бо порушує локальність у фізиці [7]. Але подальші експерименти довели, що заплутаність це реальний фізичний феномен. Тож, квантова нелокальність термін, який вживають щоб пояснити як заплутані частинки залишаються пов'язаними так, що зміна стану однієї одразу визначає стан іншої, незалежно від відстані.

Основні риси:

- *миттєвість кореляції*, що не підпорядкована передаванню сигналу;
- *нерозкладність системи на частини*: заплутані частинки утворюють єдиний стан;
- *онтологія стосунку*, де зв'язок важливіший за індивідуальні елементи.

Таким чином квантова нелокальність пропонує матеріальний аналог того, що містики описували як *єдність буття (вахдат аль-вуджуд)* [5].

Концепт *Вахдат аль-вуджуд* єдність буття [5], у суфійській метафізиці (передусім у Ібн 'Арабі у праці *Футухат-і Меккіє*) це доктрина, згідно з якою існує лише одна Єдина реальна Істина, тобто Бог (*al-Haqq*), а все множинне – це прояви єдиної онтологічної субстанції буття [10]. Світ не є набором окремих речей, а мережею взаємопов'язаних модальностей Єдиного. *Вахдат аль-вуджуд* стверджує онтологічну єдність. Квантова нелокальність – єдність інформаційного стану, а не буття.

Отже, квантова нелокальність демонструє матеріальний рівень взаємозв'язку, який певним чином резонує з суфійською концепцією *вахдат аль-вуджуд*: у обох випадках множинність постає як поверхнева, тоді як фундаментальний рівень буття виявляється цілісним, взаємозалежним та

позапросторовим. Попри відмінність епістемологій, ця паралель відкриває можливість для нелінійної онтології, що поєднує квантову фізику та містичну метафізику.

Від парадоксу до метафізики процесу. Розвиток квантової механіки та подальші інтерпретаційні підходи другої половини XX – початку XXI століття сприяли появі онтологічних моделей, що резонують із нелінійними та цілісними концепціями реальності, властивими багатьом містичним традиціям, включно із суфізмом. Одними з найбільш впливових постають підходи Девіда Бома, Карла Прибрама, Брюса Розенблюма та Стівена Хала, які розглядають заплутаність не лише як фізичне явище, але як індикатор фундаментальної структури буття, у якій взаємозв'язок є первинним, а локальність вторинною.

У концепції Д. Бома (1980) [3] квантова нелокальність тлумачиться як прояв «імпліцитного порядку», прихованого рівня реальності, де Всесвіт постає нерозділеною цілісністю. На противагу «експліцитному порядку», що формує ілюзію окремих об'єктів, імпліцитний порядок є глибинною онтологічною матрицею, у межах якої всі елементи знаходяться у стані взаємного включення. Бомова модель значною мірою перетинається з голографічною онтологією, у якій кожна частина системи містить інформацію про ціле.

Подібні ідеї розвиває нейрофізіолог К. Прибрам (1991) [13], який розглядає мозок як голографічну структуру, що оперує інформацією на основі хвильових і інтерференційних процесів. На його думку, квантова заплутаність на рівні фізики і голографічний принцип у нейрофізіології є різними аспектами тієї самої фундаментальної властивості реальності, її цілісності та нелокальної інформаційної організації. У цій перспективі реальність постає не як сукупність дискретних об'єктів, а як поле кореляцій, у якому локалізованість є вторинною.

Фізики Б. Розенблум і Ф. Куттнер [15] також підкреслюють, що заплутаність руйнує класичне уявлення про незалежне існування локалізованих систем. На їхню думку, сучасні експериментальні підтвердження нелокальності (зокрема після перевірок нерівностей Белла) вказують на те, що фундаментальною властивістю реальності є взаємозв'язок, а не об'єктивна роздільність. У квантовому масштабі «речі» не існують як окремі сутності, а лише як корельовані елементи єдиного процесу.

У працях С. Хала [9], Wendt, A. [26] ця інтерпретація поширюється на філософію свідомості та соціальної реальності. Автори пропонують бачити у квантовій нелокальності основу для розуміння нелокальної структури свідомості та природи інтегральних взаємодій. Серед іншого,

наголошується, що заплутаність демонструє принципову відсутність онтологічної важливості простору: «відстань» перестає бути фундаментальною категорією на глибинному рівні опису.

Загалом, ці інтерпретації сходяться у трьох ключових тезах:

- *голографічна структура реальності*, де кожна частина несе інформацію про ціле;
- *відсутність онтологічного статусу* просторової відстані, що проявляється у нелокальних кореляціях;
- *первинність взаємозв'язку* над об'єктивністю, що змінює сам спосіб уявлення про субстанційність речей.

Таким чином, сучасні інтерпретаційні підходи до квантової заплутаності формують філософську рамку, яка викликає виразні паралелі з нелінійними метафізичними традиціями. Зокрема, ідея фундаментальної цілісності світу резонує з принципом єдності буття (*вахдат аль-вуджуд*) у суфійській філософії, хоча подібність тут слід розуміти як методологічно продуктивну аналогію, а не як пряме співпадіння епістемологічних підходів.

Морфогенетичний резонанс як когнітивно-онтологічна модель зв'язків. Концепція морфічних полів та морфогенетичного резонансу, що була запропонована біологом і філософом науки Рупертом Шелдрейком, є однією з найоригінальніших спроб пояснити емерджентні структури природи через нелокальні й немеханістичні механізми. Його теорія виходить за межі класичної біології та пропонує універсальну інформаційну онтологію, у якій пам'ять, форма та поведінкові патерни не зводяться до локальних матеріальних процесів.

Шелдрейк стверджує, що існують особливі інформаційні поля, морфічні поля, які: визначають організацію біологічних форм, містять «пам'ять видів», керують патернами розвитку та поведінки. На відміну від фізичних полів (електромагнітного, гравітаційного тощо), морфічні поля мають інформаційну, структурно-патермальну природу. “Morphic fields contain a kind of memory and organize the form and behavior of systems” [17, с. 68].

Якщо певна форма або поведінковий патерн десь вже існує, то нові організми чи системи з аналогічною організацією можуть «резонувати» з цим попереднім зразком. Це нагадує гологра-

фічну або квантово-інформаційну модель, хоча Шелдрейк тримається власної термінології. “Similar forms across time influence each other by morphic resonance, by which the past becomes present” [18, с. 41].

Шелдрейк стверджує: якщо частіше певна форма або поведінка з'являлася в минулому, то легше її відтворити в майбутньому. Тобто резонанс збільшує ймовірність повторення подібних форм. “Creatures inherit a collective memory from previous members of their species; learning and instinct derive from morphic resonance” [19].

У теорії Шелдрейка пам'ять перестає бути функцією індивідуального мозку. Натомість вона стає властивістю самих структур реальності. Це формує альтернативу когнітивній науці: не нейрони створюють пам'ять, а під'єднуються до глобальних морфічних історій. Шелдрейк пропонує модель, у якій: психічні процеси не локалізовані повністю у нейронних структурах, свідомість і мислення мають польову природу, мозок функціонує як «тюнер» до морфічних патернів. Це концептуально перетинається з ідеями: Бома (імпліцитний порядок), Прибрама (голографічний мозок), Розенблума та Кутнера (квантова цілісність).

Руперт Шелдрейк пропонує модель *морфічних полів*, які забезпечують:

- резонанс між подібними формами чи патернами;
- передачу інформації без матеріального носія;
- вплив попереднього досвіду видів на майбутні прояви.

Морфічний резонанс описує реальність як поле повторюваних структур, де зв'язки утворюються через подібність конфігурацій, а не через фізичний контакт. У цьому контексті суфійська *сільсіла* може розглядатися як поле духовної пам'яті, що діє аналогічно полю морфічної пам'яті.

Хоча концепція морфогенетичного резонансу не отримала емпіричного підтвердження, вона відкрила новий напрям у філософії біології, повернула увагу до інформаційної природи форм, сформувала фреймворк для дослідження нелокальних аспектів когніції.

Незважаючи на різні горизонти, між цими підходами існує глибинна структурна близькість:

Таблиця 1

Структурна гомологія: суфійська сільсіла, квантова нелокальність і морфічні поля

Вимір	Суфійська сільсіла	Квантова нелокальність	Морфогенетичний резонанс
Природа зв'язку	Духовно-метафізична	Фізична (квантова)	Формально-інформаційна
Тип взаємодії	Передача стану	Кореляція станів	Резонанс патернів
Простір	Нелокальний	Нелокальний	Нелокальний
Час	Рекурсивний, якісний	Симетричний на мікрорівні	Акумуляований через пам'ять
Онтологія	Єдність свідомості	Єдність системи	Єдність форм

Усі три концепції стверджують, що: реальність складається не з «речей», а з *відношень*. Взаємодія може здійснюватися *нелокально*. Пам'ять, інформація чи стан можуть передаватися *поза фізичними обмеженнями*. Свідомість і буття мають *мережеву структуру*.

Інтердисциплінарна модель: поле резонансної пов'язаності. На основі порівняння можна сформулювати концепцію невидимих зв'язків, як *поля резонансної пов'язаності*, що об'єднує духовні, фізичні та когнітивні виміри:

1. Первинність зв'язку над субстанцією. Реальність є мережею взаємодій, у якій окремі елементи – похідні.

2. Поле як універсальна структура. Баррака, квантове поле, морфічне поле – парадигматично подібні форми.

3. Резонанс як механізм взаємодії. Духовні стани, квантові стани та поведінкові патерни передаються через резонансну близькість.

4. Нелінійність часу та пам'яті. Рекурсія духовної традиції, квантові рівняння та морфічні поля демонструють ненаправлений або багатовимірний характер часу.

Наслідки для філософії та гуманітаристики. Синтез ідей: квантової нелокальності, морфогенетичного резонансу та містичних концепцій сільсіла, єдності буття – відкриває можливість переосмислення фундаментальних засад гуманітарного знання. Передусім *трансформується уявлення про суб'єктність*: від автономної, самодостатньої інстанції модерного типу до *динамічного вузла багаторівневих взаємодій*, вплетеного у мережу матеріальних, когнітивних та духовних зв'язків. Така перспектива дозволяє по-новому розглянути людський досвід як процес постійної співприсутності та взаємної афектації.

У ширшому методологічному контексті інтеграція містичних епістемологій у загальну онтологічну рамку стає не поверненням до архаїки, а формуванням нелінійної моделі знання, здатної описувати складні й багатовимірні феномени. Містичні концепти, зокрема суфійські уявлення про «*мережеподібність*» буття (*сільсіла*, *баррака*, *вахдат аль-вуджуд*), постають не як метафоричні твердження, а як альтернативні когнітивні інструменти, своєрідні попередники сучасних теорій зв'язку та резонансності. Тобто інтеграція містичних знань у ширшу онтологічну рамку.

Для герменевтики та когнітивної науки це означає відкриття до *нелінійних, фрактальних і рекурсивних моделей інтерпретації*, у яких смисли не існують ієрархічно впорядковано, а формуються внаслідок резонансних взаємодій між різними рівнями текстуального та досвідного виміру. Такий підхід дозволяє більш адекватно

описувати тексти містичної традиції, де повторюваність мотивів, багатоплановість символів і динамічна смислотворчість утворюють складні когнітивні структури.

Зрештою, подібний синтез формує умови для розробки нової метафізики зв'язку, релевантної добі постмедіальної культури. У світі, де кордони між фізичним та цифровим, індивідуальним та колективним, локальним та глобальним дедалі більше розмиваються, моделі нелокальної взаємодії, резонансу та інформаційної взаємопов'язаності можуть стати ключовими для пояснення як соціальних процесів, так і нових форм духовності. Це відкриває перспективу гуманітаристики, що не протиставляє науку й містичний досвід, а розглядає їх як комплементарні способи осягнення багатовимірної реальності.

Висновки. Концепція «невидимих зв'язків» проявляється у суфізмі, сучасній фізиці та теорії морфогенетичних полів як спільний структурний мотив, що трактує реальність як резонансну, нелокальну та взаємопов'язану. Суфійська сільсіла надає духовно-екзистенційну модель цієї пов'язаності, квантова нелокальність – фізичну, а морфічні поля – інформаційно-поведінкову.

Наукова новизна дослідження полягає у: запропонованому порівнянні суфійської сільсіли з квантовою нелокальністю та морфогенетичним резонансом як різних форм нелінійної та нелокальної пов'язаності. Формуванні інтердисциплінарної онтологічної моделі, що трактує реальність як мережу взаєморезонансних структур, а не як сукупність ізольованих об'єктів. Виявленні структурної гомології трьох різнорівневих моделей – духовної, фізичної та когнітивної – через спільні мотиви резонансу, єдності та нелінійної пам'яті. Введенні концепції «поля резонансної пов'язаності», що може слугувати теоретичною платформою для нових досліджень у сфері філософії, теології, когнітивних наук та квантової інформації. Переосмисленні містичних понять (*баррака*, присутність, духовна пам'ять) у контексті сучасних теорій складних систем та мережевої онтології.

У результаті виникає можливість розробки інтегральної онтології, де знання з різних сфер об'єднуються у концепцію поля резонансної пов'язаності, яка дозволяє осмислити як духовний досвід, так і фізичну реальність у єдиному концептуальному горизонті.

Теоретичне значення дослідження полягає у розробці концептуального мосту між гуманітарними й природничими науками. Дослідження дозволяє: поглибити метафізику зв'язковості, розширивши її за межі класичної причинності. Сформувати нове бачення духовних практик як систем резонансної взаємодії, які можна аналі-

зувати у термінах сучасних теорій інформації та складності. Уточнити роль нелінійних процесів у формуванні смислів та традицій, зокрема у релігійних і містичних системах. Збагатити філософські дискусії про природу реальності шляхом інтеграції даних квантової фізики та когнітивної науки. Запропонувати нову дослідницьку оптику для герменевтики та антропології знання.

Практичне значення дослідження проявляється у можливості застосування результатів у кількох сферах. Гуманітаристика та релігієзнавство: поглиблений аналіз містичних традицій через нелінійні моделі; розвиток нових підходів до дослідження духовної спадковості та трансляції знання. Когнітивні та соціальні науки: моделювання процесів колективної пам'яті та резонансних форм поведінки; застосування мережових і резонансних концепцій у дослідженні групових динамік. Філософія науки та міждисциплінарні студії: можливість формування нових теоретичних рамок для діалогу між містицизмом і фізикою; осмислення комплексних систем через концепцію нелокальних зв'язків. Педагогічні та комунікаційні практики: використання моделей резонансної пов'язаності для розуміння механізмів передачі знань, традицій та наративів. Методологія дослідження складних систем: пропозиція метафоричних та операційних моделей для аналізу нелінійних процесів у науці, культурі та технологіях.

Література

1. Arrazi N. C. Quantum destiny: integration of Heisenberg's uncertainty principle and the concept of destiny in Islamic cosmology. *Algebra : Jurnal Pendidikan, Sosial Dan Sains*. 5(1). 2025. 148–158. <https://doi.org/10.58432/algebra.v5i1.1448>
2. Aspect A., Dalibard J., Roger G. Experimental test of Bell's inequalities using time-varying analyzers. *Physical Review Letters*. 49(25). 1982. 1804–1807. <https://doi.org/10.1103/PhysRevLett.49.1804>
3. Bohm D. Wholeness and the Implicate Order. London: Routledge, 1980. URL: <http://www.gci.org.uk/Documents/DavidBohm-WholenessAndTheImplicateOrder.pdf>
4. Chittick W. The Sufi Path of Knowledge: Ibn al-'Arabi's Metaphysics of Imagination. SUNY Press, 1989.
5. Demirli Ekrem "VAHDET-i VÜCÜD", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Yayımcı: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. 2012. URL: <https://islamansiklopedisi.org.tr/vahdet-i-vucud>
6. Heisenberg, W. On the intuitive content of quantum-theoretical kinematics and mechanics. *Journal of Physics*. 43(3-4). 1927. 172–198. <https://doi.org/10.1007/BF01397280>
7. Einstein A., Podolsky B., Rosen N. Can quantum-mechanical description of physical reality be considered complete? *Physical Review*. 1935. 47(10). 777–780. URL: <https://cds.cern.ch/record/405662/files/PhysRev.47.777.pdf>
8. Horgan J. The End of Science. New York : Basic Books, 1996.
9. Hall S. Wisdom: From philosophy to neuroscience. Vintage. 2010
10. Khalilov Yasin. "Quantum Mechanics in Islamic and Sufi Mystics: Scientific Analogies of Light, Immediateness and Unity". *Islamic History and Literature*. 2025. no. 3. 102–118. <https://doi.org/10.62476/ihl.33.102>
11. Merleau-Ponty M. *Phenomenology of Perception* (D. A. Landes, Trans.). London: Routledge. 2012
12. Mojaddedi J. The Biographical Tradition in Sufism. Cambridge University Press, 2017.
13. Pribram K. H. Brain and perception: Holonomy and structure in figural processing. Lawrence Erlbaum Associates. 1991
14. Rosa H. Resonance: A Sociology of the Relationship to the World. Polity, 2019.
15. Rosenblum B., Kuttner F. Quantum Enigma: Physics Encounters Consciousness. Oxford University Press, 2011.
16. Syed I.B. Tasawwuf (Sufism) and quantum physics. An encyclopedia of Islamic history *History of Islam*. 2003, URL: <https://historyofislam.com/science-and-faith-in-islam-relations-between/tasawwuf-sufism-and-quantum-physics/>
17. Sheldrake R. A New Science of Life: The Hypothesis of Formative Causation. Blond & Briggs. 1981
18. Sheldrake R. The Presence of the Past: Morphic Resonance and the Habits of Nature. Times Books. 1988
19. Sheldrake R. Seven Experiments That Could Change the World. Fourth Estate, 1995, URL: <https://www.sheldrake.org/files/pdfs/Seven-Experiments-that-Could-Change-the-World-LR.pdf>
20. Staal F. Exploring Mysticism. University of California Press, 1975.
21. Schrödinger, E. The current situation in quantum mechanics. *Natural Sciences*. 23(48). 1935. 807–812. <https://doi.org/10.1007/BF01491891>
22. Tosun, Necdet "SİLSİLE", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Yayımcı: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2009, URL: <https://islamansiklopedisi.org.tr/silsile>
23. Tümer, Günay "BEREKET", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Yayımcı: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. 1992. URL: <https://islamansiklopedisi.org.tr/bereket>
24. Varela F., Thompson E., Rosch E. The Embodied Mind. MIT Press, 1991.
25. Walbridge J. The Leaven of the Ancients: Suhrawardi and the Heritage of the Greeks. SUNY Press, 2000.
26. Wendt A. *Quantum Mind and Social Science: Unifying Physical and Social Ontology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015, 354 pp
27. Wheeler J.A., Zurek W.H. *Quantum Theory and Measurement*. Princeton University Press. 1983. URL: <https://philpapers.org/archive/WHEIPQ.pdf>

Анотація

Білокопитова Н. І. Онтологія невидимих зв'язків: від суфійської традиції «сілсіла» до квантової нелокальності та морфогенетичних резонансів. – Стаття.

Стаття досліджує онтологію невидимих зв'язків крізь призму трьох різнорівневих моделей пов'язаності: суфійської традиції сілсіла як духовної мережі передачі станів, квантової нелокальності як фізичного феномену кореляції без просторової взаємодії та концепції морфогенетичного резонансу Р. Шелдрейка як моделі колективної пам'яті та формотворчих процесів. Метою дослідження є виявлення спільних структурних принципів між містичними, фізичними та когнітивно-біологічними моделями взаємозв'язку та обґрунтування можливості їх інтеграції в єдину онтологічну рамку. Об'єктом дослідження виступають концепції реляційності у суфізмі, сучасній фізиці та теоріях складних систем. Предметом є структурні механізми нелокальної взаємодії: духовної, фізичної та морфогенетичної.

У міждисциплінарній перспективі метамодерного мислення аналізуються ізоморфізми між зазначеними парадигмами, зокрема такі мотиви, як реляційність, нелокальність, резонанс і цілісність. Методологія дослідження ґрунтується на порівняльно-герменевтичному аналізі, структурно-типологічному моделюванні та концептуальній реконструкції ключових термінів трьох дискурсів.

Результати роботи демонструють теоретичну можливість формування інтегральної моделі «поля резонансної пов'язаності», що описує реальність не як сукупність ізольованих елементів, а як мережеву структуру взаємної відкритості та взаємного впливу. Аналіз показує, що суфійські метафізичні концепти (сілсіла, баррака, вахдат аль-вуджуд), квантові описи нелокальності та теорія морфічних полів мають спільні риси: пріоритет зв'язку над субстанцією, емерджентність структур, нелінійність та резонансність.

У висновках підкреслюється, що подібний синтез забезпечує нові можливості для філософії та гуманітаристики: від переосмислення суб'єктності як вузла взаємодій до застосування нелінійних моделей у герменевтиці, когнітивній науці та метафізиці зв'язку. Така інтегральна рамка пропонує перспективу інтерпретації духовного досвіду в контексті сучасних наукових концепцій складності та взаємозумовленості.

Ключові слова: суфійська сілсіла, баррака, єдність буття, квантова заплутаність, морфогенетичний резонанс, реляційна метафізика, мережевість буття, імпліцитний порядок, емерджентність.

Summary

Bilokopytova N. I. Ontology of invisible connections: from the Sufi tradition of “Silsila” to quantum nonlocality and morphogenetic resonances. – Article.

The article examines the ontology of invisible connections through the lens of three multi-level models of interconnectedness: the Sufi tradition of silsila as a spiritual network of transmitting states, quantum nonlocality as a physical phenomenon of correlation without spatial interaction, and Rupert Sheldrake's concept of morphogenetic resonance as a model of collective memory and form-generating processes. The aim of the study is to identify shared structural principles among mystical, physical, and cognitive-biological models of interrelation and to substantiate the possibility of integrating them into a unified ontological framework. The object of the study is the notion of relationality in Sufism, contemporary physics, and theories of complex systems. The subject is the structural mechanisms of nonlocal interaction: spiritual, physical, and morphogenetic.

From an interdisciplinary, metamodern perspective, the article analyzes the isomorphisms among these paradigms, including such motifs as relationality, nonlocality, resonance, and wholeness. The methodology of the research is based on comparative-hermeneutic analysis, structural-typological modeling, and conceptual reconstruction of the key terms belonging to the three discourses.

The results demonstrate the theoretical possibility of developing an integral model of a “field of resonant connectedness,” which describes reality not as a collection of isolated elements but as a networked structure of mutual openness and reciprocal influence. The analysis shows that Sufi metaphysical concepts (silsila, baraka, waḥdat al-wujūd), quantum descriptions of nonlocality, and the theory of morphic fields share common features: the primacy of connection over substance, the emergence of structures, nonlinearity, and resonance.

The conclusion emphasizes that such a synthesis provides new possibilities for philosophy and the humanities from rethinking subjectivity as a node of interactions to applying nonlinear models in hermeneutics, cognitive science, and the metaphysics of connection. This integral framework offers a promising perspective for interpreting spiritual experience within the context of contemporary scientific concepts of complexity and interdependence.

Key words: Sufi silsila, baraka, unity of being, quantum entanglement, morphogenetic resonance, relational metaphysics, networked ontology, implicate order, emergence.

Дата надходження статті: 06.11.2025

Дата прийняття статті: 17.11.2025

Опубліковано: 30.12.2025